

connexions

En defensa d'un esport humanista

vista prèvia >

Sovint l'esport s'assumeix com aquell espectacle competitiu i d'elit que ocupa bona part de diaris, telenotícies i ràdios. Però l'esport és molt més que això. L'esport de base, l'esport practicat per plaer, pot ajudar a construir persones millors, que d'aquesta forma col·laborin a posar els valors apresos al servei d'una societat més justa.

Guillem Turró Ortega

Professor a Blanquerna (URL) i investigador de l'humanisme esportiu

guillemto@blanquerna.url.edu

Hom segueix recelant de l'esport, reaccionant amb disconformitat respecte a algunes de les seves formes. No es pot deixar de considerar el caràcter contradictori de l'esport, la seva condició no unívoca. L'esport serveix per mostrar el millor, i alhora també el pitjor de les persones, atès que canalitza frustracions i disfuncions de tota mena. Resulta palès que provoca situacions diametralment oposades; en cada cas dependrà de com sigui entès i aplicat. Com deia el sociòleg alemany Theodor W. Adorno (1903-1969): «L'esport és ambivalent: d'una banda, pot produir un efecte desbarbaritzant i antisàdic, a través del joc net, la cavallerositat i el respecte pel més dèbil; de l'altra, sota moltes de les seves formes i procediments, pot fomentar l'agressió, la brutalitat i el sadisme, sobretot entre els qui no se sotmeten personalment a l'esforç i a la disciplina de l'esport, sinó que es limiten a ser mers espectadors i acostumen a concórrer als camps de joc només per escridassar».¹

Seria il·lús pensar que l'esport genera sempre fruits positius.

1 ADORNO, *Consignas*.

Convé saber que l'esport no es troba exempt d'una ambigüitat intrínsecament humana. Si d'una banda, pot desenvolupar la salut, el caràcter i la personalitat; de l'altra, pot afectar nocivament la condició psicofísica de l'ésser humà. Si bé pot contribuir al desenvolupament de la personalitat, també pot condicionar negativament l'evolució del jovent. No es pot ignorar que l'esport no sempre és beneficiós, que també pot ser un factor deformatador o una arma social demolidora.

Ben plantejat i dirigit, l'esport pot ser una experiència moral formidable. La idoneïtat educativa de l'esport ha d'assegurar-se i consolidar-se amb implementacions de caràcter pedagògic; la seva presumible bonesa s'ha de confirmar i plasmar en cada situació educativa. L'esport ensenya habilitats i competències vitals en funció de les estratègies utilitzades i de la persona que s'encarregui d'encaminar aquestes actuacions. L'esport pot arribar a ser un escenari òptim per realitzar un bon aprenentatge de valors. Però, per tal d'aconseguir-ho, cal tenir autoritat educativa, és a dir, es necessiten persones que siguin testimonis axiològics,

capaces de manifestar mitjançant la seva praxis la veritat del que pensen i transmeten.

Comptat i debatut, cal reivindicar que són moltes les coses positives que es poden extreure de l'esport, i que les expectatives que s'hi dipositen han de ser elevades. L'esport és una bona manera de respondre a les complexes exigències de la societat actual. Cal plantejar l'esport com una realitat que no hauria de perdre la seva orientació formadora, una instància que pot ajudar a desplegar qualitats humanes entre els seus practicants. En paraules del filòsof espanyol José Maria Cagigal (1928-1983): «L'esport no és una panacea pedagògica, però és un instrument vàlid en mans d'un bon educador: és una conducta humana rica i plena de plasticitat; i aquest tipus de conductes constitueixen un camp fèrtil per a la construcció educativa».²

L'esport pot tenir una funció educativa, sempre i quan es trobi articulada des d'una òptica humanista. També pot ser una bona manera de dotar de sentit la pròpia vida, ja que permet

2 CAGIGAL, *Deporte: Espectáculo y Acción*.

Els valors que es desprenen de l'esport poden ser transferibles als altres àmbits de la vida personal

crear un escenari on poder posar en pràctica el conreu de virtuts personals i públiques molt importants. L'esport es presenta com una eina al servei de la vida, una de les moltes maneres de retrobar-se amb la veritat de la pròpia existència, una instància educadora de primer ordre. És per això que cal assumir la transcendència formativa de l'esport.

L'esport pot ser clau en els processos de rehabilitació i integració de les persones amb discapacitats físiques, psíquiques i sensorials, a les quals pot aportar grans beneficis físics, psíquics i socials; l'activitat esportiva els pot donar l'oportunitat de sentir-se importants i valuoses. Això ens ha de convèncer que és vital promocionar l'activitat esportiva dins d'aquest col·lectiu. L'esport pot ser de molta ajuda si volem propiciar la contribució social d'aquestes persones. La societat ha de facilitar les coses perquè les persones amb discapacitats no se sentin excloses en relació amb les seves possibilitats esportives.

Cal sensibilitzar la societat de les bondats d'una pedagogia esportiva basada en principis morals. L'esport

és una de les realitats que poden promoure la construcció moral. Cal apostar decididament per una concepció que es preocupi per la persona esportista i vetlli perquè no es trobi únicament supeditada a la competició i als resultats, a la implacable lògica del subsistema elitista i orientat a l'espectacle. La grandesa de l'esport radica a relacionar-se amb si mateixos d'una manera diferent; una de les seves raons de ser rau a millorar les persones amb l'assoliment de noves metes, a descobrir-se a través de l'entrega i l'esforç. L'esport pot resultar un bon àmbit comunicatiu i experiencial.

El bon esportista encarna perfectament l'autosuperació gràcies a la voluntat de guanyar mitjançant la dedicació tenaç i valenta. L'esport pot servir per afirmar-nos i provar-nos a través de l'obstacle o l'adversari; ensenya a esforçar-nos per intentar millorar. Només lluitant per tal de transcendir les dificultats podrem avaluar les pròpies capacitats i adquirir un coneixement més profund del nostre ésser. És l'esforç per superar-nos el que fa que la nostra vida sigui autènticament humana: es

pot afirmar que també cada persona és el que pot arribar a ser.

L'esport ensenya a respectar normes; ens obliga a plantejar-nos objectius possibles, i ens permet conèixer el nostre cos, trobar-nos a nosaltres mateixos, elevar els nostres límits i cercar més les nostres possibilitats que les nostres limitacions. Els educadors, els entrenadors i els monitors han de treballar perquè els seus pupils coneguin, apliquin i desenvolupin determinats valors morals. L'objectiu serà interioritzar i fer propis els valors que ens aporta l'esport i les virtuts més pròpies de l'esportista. És una responsabilitat conjunta aconseguir que el jovent creixi en aquells elements humans, culturals i educatius que forneix l'esport.

Cada esport a la seva manera, per la seva idiosincràsia particular, ens permet desenvolupar-nos moralment, convertir-nos en millors ciutadans i persones. Es podria distingir, per exemple, entre uns valors més propis dels esports individuals i uns altres dels esports col·lectius. Els valors que es desprenen de l'esport poden ser transferibles als altres

Les habilitats socials i les capacitats relacionals transmeses per l'esport poden contribuir a un ordre social més equitatiu

àmbits de la vida personal. Cal prendre consciència del contingut educatiu de l'esport, convertir-lo en una realitat educativament aprofitable. L'esport pot ajudar en el desvetllament de moltes de les capacitats i habilitats que formen l'ésser humà. L'esport pot ser una pràctica edificant que ens imprimeixi sacrifici o disciplina i que ens ensenyi la possibilitat del fracàs, la lluita per l'èxit i la consciència dels nostres límits. L'esport pot ennoblir les nostres vides perquè conté eminents valors educatius; també pot ensenyar a viure en societat.

L'esport pot ser un bon instrument per assimilar les victòries i encaixar dignament les derrotes, per saber-nos forts i alhora vulnerables. A través d'ell, es pot adquirir la tolerància a la frustració, és a dir, la capacitat per acceptar els propis límits i aprendre que el fracàs també pot ajudar a millorar i progressar. També pot convertir les persones en éssers comprensius i benivolents, en fer-les capaces de viure situacions joioses i amigables. L'esport pot ser un àmbit de trobada interpersonal i de progrés que ens ajudi a esdevenir éssers humans més complets. Les

habilitats socials i les capacitats relacionals transmeses per l'esport poden contribuir a un ordre social més equitatiu.

Mitjançant l'esport es pot contribuir a formar individus competents i competitius. L'esport pot ser un bon camp per a la nostra socialització i educació, una manera d'aprendre a col·laborar i coordinar-nos amb els altres per atènyer objectius comuns. També serveix per desenvolupar el capital social i, per tant, pot actuar com una estratègia d'integració que freni el risc d'exclusió social que pateixen moltes persones de la societat, joves i no tan joves, i com una eina de resocialització i de reinserció social —pensem en els beneficis de l'esport per a molts reclusos penitenciaris.³

Els esportistes també poden ser persones coherents i generoses, individus que ajudin a conscienciar l'opinió pública amb les seves actuacions i que provoquin una visió crítica respecte a certs problemes. A més, tot encarnant valors com l'esforç o la bondat, els esportistes

poden erigir-se en model per als més joves. D'exemples n'hi ha molts, des del tennista afroamericà Arthur Ashe (1943-1993) que va fer de la lluita contra la SIDA un objectiu vital, fins al futbolista brasiler Sócrates (1954-2011), que va oposar-se des dels terrenys de joc a la dictadura militar del seu país. L'esport pot ser un motor de canvi i progrés social. Seria molt important identificar aquells referents amb els quals es poguessin identificar els joves, que els campions destaquessin per promoure l'esportivitat i que els comportaments basats en el joc net i la justícia fossin els que s'acabessin imposant.

L'esport hauria de proporcionar models de conducta moral que poguéssim seguir i secundar. Anar més enllà de l'esport convertit en espectacle audiovisual o en un extraordinari negoci en què els esportistes són vistos com a mers productors de rècords. Cal distanciar-se d'un model esportiu en què els esportistes són icones mediàtiques summament interessants de cara a fer publicitat de marques i productes comercials. S'ha de valorar positivament les possibili-

3 CASTILLO, *Deporte y reinserción penitenciaria*.

Cal esforçar-se per impedir que l'esport es converteixi en una diversió totalment deslligada de l'ètica

tats ètiques i formatives de l'esport i sostenim que la cultura esportiva és indestriable de la moral i l'educació. L'esport pot ajudar a recuperar la grandesa d'alguns valors una mica oblidats; per a això, cal que l'esport preservi el seu esperit humanístic.

És sabut que l'esport és només un aspecte de la vida i que aquesta pot oferir-nos realitats més importants o interessants. És evident que l'esport és un element social més, que existeixen àmbits més transcendents i problemes socials, polítics o econòmics més rellevants. L'esport no pot abandonar la seva condició lúdica; el seu valor humanístic més profund radica en el seu paper secundari. Però també és cert que l'esport pot ajudar a donar més valor a la pròpia vida, a comprendre-la des d'una altra perspectiva. L'esportista és un ésser que nodreix de saba la seva existència; a través de la seva activitat aquest aprenent adquireix grans lliçons existencials.

Si la filosofia ens ensenya a viure, els seus millors valors no poden desatendre l'anhel de fecundar-nos vitalment. El qui es dedica a educar

sempre pensa en societats alternatives a les existents. En aquest sentit, és molt difícil imaginar una societat diferent i millor sense l'esport, que té sentit veure com l'esport pot potenciar les vides de la gent. La vida esportiva hauria de nodrir un projecte socialment i cultural superior. Si és veritat que la filosofia i l'educació ensenyen a viure bé, també s'hauran d'ocupar de l'esport. Si hem de ser aprenents en l'ofici diari de ser homes i dones, l'esport ens pot aportar algunes claus importants. L'esport pot contribuir a crear un món millor sempre que sapiguem integrar-lo dins la nostra educació permanent.

Cal plantejar-nos què podíem aprendre sobre la vida moral a partir de l'esport; convé adjudicar un sentit ètic i educatiu a l'esport. Partim del convenciment que l'activitat esportiva és una font irrenunciable d'enriquiment personal que hauria de formar part de les nostres vides. Si totes aquelles persones que són esportistes ho confirmen amb la seva praxi, els que encara no ho són podran comprendre-ho des del moment que s'endinsin en el formidable món de l'esport actiu.

La defensa d'una concepció humanista de l'esport pot contribuir al creixement personal i a la formació global de l'individu, ja que la mentalitat esportiva es troba en perfecta sintonia amb els valors humanistes. L'esport només conservarà el seu veritable sentit si es troba al servei d'una convivència responsable, constructiva i solidària, d'una ciutadania cohesionada i intercultural. Cal d'esforçar-nos per impedir que l'esport es converteixi en una diversió totalment deslligada de l'ètica; només així podrà col·laborar a construir una societat més cívica, justa i emancipada.

Per tancar aquest article, hi escauen unes famoses paraules d'Albert Camus: «Tot el que sé amb més certesa sobre la moral i les obligacions dels homes ho dec al futbol». Ningú no pot posar en dubte el compromís existencial d'aquest intel·lectual, la seva implicació ètica i humana. Potser algú pensarà que aquestes paraules són una *boutade* o una exageració. Tot el contrari: és una frase clarivident que mostra una idea del tot imprescindible per copsar l'esperit d'aquest treball. Camus reconeixia que el futbol va proporcionar-li

L'esport ens encoratja a ser generosos en la desfeta i respectuosos en el triomf; pot ensenyar que la victòria és efímera i que la derrota no s'ha de traduir en derrotisme

una gran riquesa vital, un autèntic aprenentatge existencial. Aquest esport va inspirar-li una saviesa sobre el capteniment antropològic i moral, una altra manera d'esdevenir més pròpiament humà.

En aquest cas concret, l'escriptor i assagista francès ens parla del futbol, però també hauria pogut fer referència a molts altres esports. El futbol era l'esport que millor coneixia perquè el va practicar en els seus anys de joventut a Algèria, al Racing Universitari d'Alger. En un camp de futbol va poder descobrir la substància moral de l'esport vivint un noble esperit de lluita, amistat, honestetat, esforç, felicitat i respecte. L'esport pot ensenyar coses importants i convertir-se en una veritable escola de vida. L'esport amaga un profund valor educatiu: fem esport per divertir-nos: però també per ser millors i per aprendre una bona manera de relacionar-se amb un mateix i amb les altres persones. L'*ethos* esportiu és molt important per avançar en el propi recorregut vital. L'esport enforteix l'esperit i prepara les persones per ser més humils, respectuoses i humanes. L'esport ens permet ser més disciplinats, ardits, tenaços,

forts i vigorosos, i estar completament disposats a plantar cara a les adversitats. Serà d'aquesta manera que podrem enfrontar-nos millor als problemes que la vida ens planteja.

L'esport és una dimensió irrenunciable en la vida humana: a cada persona ha de bategar-hi l'*homo deportivus*. L'esport ens encoratja a ser generosos en la desfeta i respectuosos en el triomf; pot ensenyar-nos que la victòria és efímera i que la derrota no s'ha de traduir en derrotisme, que perdre sempre ha d'exigir una resposta: aixecar-se novament i seguir lluitant. Cal reivindicar l'esport com una pràctica socialment valuosa i enriquidora, com un àmbit de realització humana i personal, com una realitat educativament imprescindible. Si l'humanisme ensenya a estimar l'home i a defensar la seva dignitat, l'esport pot acompanyar en aquest camí d'aprenentatge que és la vida humana. ■

■ Bibliografía

ADORNO, Theodor W. *Consignas*. Buenos Aires: Amorrortu Editores, 1993.

CAGIGAL, José María. *Deporte. Espectáculo y acción*. Barcelona: Salvat Editores, 1985.

CASTILLO, Joaquina (dir). *Deporte y reinserción penitenciaria*. Madrid: Consejo Superior de Deportes, 2005.

TURRÓ, Guillem. *El valor de superarse. Deporte y humanismo*. Barcelona: Proteus, 2013.

TURRÓ, Guillem. *Ética del deporte*. Barcelona: Herder, 2016